

**VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ –
TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA**

Hornicko-geologická fakulta

Institut Geologického inženýrství

**Mapování důlních děl v centrálním Krušnohoří
Mapping of Mine Working in the Central Ore
Mountians**

bakalářská práce

Autor:

Jakub Kuneš

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Jiří Štěrbá, Ph. D.

Most 2010

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat jednak pracovníkům muzejních zařízení ve zkoumané oblasti za odborné výklady k dané problematice, dále pak jednotlivým infocentrům v centrálním Krušnohoří. A v neposlední řadě můj dík patří lidem z Božího daru, kteří mi poskytovali rady, jak hledat a co hledat. Jmenovat všechny lidi, kteří se podíleli na této práci, tím že poskytovali informace, odborné výklady, by bylo sáhodlouhé. Tímto děkuji celému centrálnímu Krušnohoří a zejména Božímu Daru.

Prohlášení

Prohlašuji,

že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval zcela samostatně a veškerou použitou literaturu a další podkladové materiály, které jsem použil, uvádím v Soupisu bibliografických zdrojů.

.....
Boží Dar dne 20.dubna 2010

Anotace

Tato práce je zaměřena na seznámení veřejnosti jednak s historií centrálního Krušnohoří a dále pak s důlními památkami a to at' už s obnovenými nebo zaniklými. Dále práce poukazuje na možnosti, jak by se dalo využít těchto památek v rámci cestovního ruchu, jakou cestou by se měla ubírat záchrana a obnova těchto památek. A v poslední řadě je zde zmíněn možný plán na kompletní osvětu těchto památek široké veřejnosti.

Klíčová slova

Důlní díla, štola, šachta, obnovení, znovuoživení

Summary

This work is concentrated to introduce the public to the history of both central Ore Mountains and then with mining monuments and whether they renewed or disappeared. Furthermore, this paper examines the ways in which they could use these sites in travel, what path should be taken to save and restore these monuments. And lastly, there is a mention of a possible plan of complete awareness of these monuments to the general public.

Keywords

Mine works, gallery, shaft, restoration, revitalising

Obsah

1.Úvod	7
2.Historie	8
2.1. Geologie	9
2.2. Historie	10
2.2.1. Abertamy	11-13
2.2.2. Boží Dar	13-15
2.2.3. Horní baltná	15-17
2.2.4. Jáchymov	18-19
2.3. Georgius Agricola	19-20
2.4. Političtí vězni	20 21
3. Popis jednotlivých lokalit s fotodokumentací	22
3.1.Důlní díla	22
3.1.1. Důl Svornost	22-23
3.1.2. Štola č.1.	24-25
3.1.3. Štola XY	25-27
3.1.4. Důl Wolfgang	27-28
3.1.5. Důl Mauricius	28-30
3.1.6.Lom Hřebečná	30
3.2. Uchování stávajících důlních děl	30-32
4.Charakteristika regionu z dnešního pohledu	33
5.Návrh a opatření, které povedou ke zvýšení zájmu o zkoumaný region	34-35
6. Závěr	36
Bibliografické a internetové zdroje	37
Přílohy	38-46

1. Úvod

Nejprve zde nastává otázka, proč jsem se rozhodl psát o centrálním Krušnohoří, respektive o dolech v centrálním Krušnohoří? Jednak je to proto, že zde žiji, za druhé je to dáno tím, jak pestrý vývoj po hornické stránce má centrální Krušnohoří za sebou a za třetí je to dáno mým obdivem k lidu Krušnohorskému, jež mi jde svou pracovitostí, poctivostí a soudržností (a to, ať už z dob minulých nebo současných) příkladem.

Abychom se mohli dobrat závěru, musíme začít historií. Úplně na začátku se musíme seznámit s historií geologickou, ta nás uvede do obrazu proč se zde tolik dařilo dobývání nerostného bohatství. Dále se seznámíme s významnými daty týkající se historického vývoje horních měst. K nimž bez pochyb patří i historie takřka nedávná, a to pracovní tábory a političtí vězni a z padesátých a z počátku šedesátých let dvacátého století. A v historii dobývání nerostného bohatství jsem nucen zmínit i významnou osobu, jež dala hornickému řemeslu nové obzory a tou osobou je Georgius Agricola.

Po historii následuje část, která je úkolem a zejména cílem této práce a to část seznamování Vás jakožto čtenářů s důlními díly centrálního Krušnohoří. Na tato díla jsem se zaměřil v rámci znovuoživení a následného využití pro cestovní ruch.

Když skloubíme nerostné bohatství a hornickou činnost zjistíme, že je to důvod, díky kterému je v Krušných horách život.

2. Historie zkoumaného regionu- region centrální Krušnohoří

2.1. Geologie

Historická geologie je nutná pro uvědomění si, proč se v Krušných horách tolik dařilo dobývání nerostného bohatství.

Hlavní období geologického vývoje Krušných hor nastává při variském vrásnění v prvohorách. Z předprvohorních žul a sedimentů se vytvořily rulové klenby, oddělené mladšími přeměněnými horninami - zejména svory a fylity. Takto vytvořené pohoří bylo na konci prvohor prostoupeno tělesy hlubinných a žilných vyvřelin, z nichž nejdůležitější je takzvaný karlovarsko-nejdecko-eibenstocký pluton. Hlavní období tohoto plutonu probíhalo před 320 - 260 mil. let.

Geologické podloží západní části tvoří žuly karlovarského plutonu, které se zde vyskytují ve dvou typech. Starším jsou tzv. horské žuly (středně zrnité a hrubozrné porfyrické biotitické granity), mladší jsou krušnohorské žuly, pronikající již zmíněnou horskou žulou zejména v centrální části plutonu mezi Nejdekem a Eibenstockem. Charakteristickým znakem krušnohorské žuly je greisenizace (=proces, při kterém díky horkým plynům z magmatických krbů dochází ke změně minerálního složení již utuhlé žuly.) Hornina je obohacena o další minerály - cínovec, wolframit, fluorit, apatit a další.

Graisenitové zóny byly již od středověku vyhledávány a těženy, zejména díky přítomnosti cínovce. Cínovec - nejvýznamnější ruda nejdecké oblasti byl v minulosti těžen nejen hlubinně, ale také rýžováním z náplavů zdejších toků, jak o tom svědčí, na mnoha místech dodnes patrné, rýžovnické kopečky - tzv. sejpy. Graisenitové zóny jsou dnes vyhledávány mineralogickými lokalitami. Zejména pro cínovec (krystalky až 1 cm velké), topaz, apatiti, fluorit, slídy a opál. Pozornost si zaslouží také wolframit, arzenopyrit, turmalín a též uranin.

Zajímavé jsou také žíly křemene s hojnými nálezy černého turmalínu.

Zdejší žula je zajímavá i z geomorfologického hlediska - zvětrávací tvary v podobě skalních hradů i izolovaných skal na vrcholcích a úbočí kopců. Mezi nejznámější a

turisticky atraktivní lokalitu tohoto typu patří Dračí skály u Oldřichova. Pozoruhodné jsou též drobné erozní tvary při horním toku Rolavy. Vířivou činností vody se v obrovských žulových blocích vytvořily mělké misky - zárodky známých obřích hrnců.

Geologický vývoj Krušných hor probíhá nepřetržitě. Po neklidném období prvohor, kdy se Krušné hory zformovaly nastává období druhohor - vrcholy se zarovnávají a vytváří se tzv. vrcholová parovina. Povrch je dále snižován v třetihorách, kdy však vlivem tektonických pohybů (následky alpsko-karpatského vrásnění) dochází ke zdvihům a poklesům podíl zlomových linií, což se projevilo zejména na stupňovitosti dnešní stavby pohoří a vývoji sedimentace v podkrušnohorských pánvích. I drobné otřesy země jsou občas patrné (zejména koncem 80. let).

Nejmladším geologickým procesem, probíhajícím od posledního pleistocenního zalednění, je vývoj horských rašelinišť a vrchovišť, patrných zejména v okolí Božího Daru.¹

2.2.Historie

Historie jako taková je v centrálním Krušnohoří vymezena dvěma milníky a to 14. a 16.stoletím. V těchto stoletích byly největší osidlovací vlny v rámci objevování nových nosných žil, na kterých by se mohli zřizovat osady. Ve čtrnáctém století se setkáváme s jakýmsi osidlovacím nástrelem, který pak zejména v 16.století vyústil doslova v osidlovací boom. Zejména pak v šestnáctém století byla některá města, tak přesycena lidmi, že zde žila doslova hlava na hlavě, pro představu například město Jáchymov, jak se později můžete dočíst mělo kolem roku 1533, 18tisíc obyvatel a to rozloha města nebyla o mnoho větší než je dnes, s tím, že dnes má Jáchymov jen pro představu něco kole třech a půl tisíc obyvatel. A proto se lidé z přesycených měst stěhovali do vyšších partií Krušných hor, kde zakládali osady a dávali tak vznik horních měst.

Můžeme s jistotou říci, že až vlna šestnáctého století přinesla do Krušných hor plnohodnotný hornický život.

---

¹ Podkapitola geologie použita z < <http://podzemi.myotis.info/geologie/geologie.htm>>

2.2.1.Abertamy

Abertamy jsou podle abecedního pořádku na prvním místě, a proto v Abertamech začneme s historií centrálního Krušnohoří.

Abertamy v roce 2009 oslaví 480 let od vzniku obce, již zde můžeme vidět jak daleko sahá historie tohoto městečka.

V 16. století v Krušných horách byla na svém vrcholu takzvaná druhá osidlovací vlna, to dalo za vznik mimo jiné osadě, která nesla název Abertamy. V letech 1525-1529 se v Abertamech usidlují první horníci, avšak v největší rozkvět těžby zde byl až kolem roku 1531 a dá se říci, že trval až do roku 1558. V roce 1534 byl v obci vystavěn dřevěný kostel (jehož první zvon vydržel na svém místě ve zvonici od roku 1560 až do roku 1916). Díky ohromnému hornickému boomu se do krušnohorských oblastí dostávalo čím dál tím více nových osadníků a ti přicházeli i s dětmi, tím pádem zde byla za potřebí i škola. První škola v Abertamech byla postavena v roce 1562. Krušnohorský lid byl a můžu říci, že i dodnes je velice zručný, díky tomu se zde dařilo i mnoha jiným řemeslům než jen hornictví. Jelikož se stále nalézáme ve století 16. tak kromě již zmiňovaného hornictví zde v roce 1562 díky paní Barbaře Utman z Annabergu zažilo velký rozkvět krajkářství (což je také dosti typické řemeslo pro oblast Krušných hor). V roce 1579 byly Abertamy císařským dekretem Rudolfa II. povýšeny na hornické královské městečko.

Sedmnácté století nebylo pro Abertamy nikterak růžové, neboť v tomto století upadalo hornictví po Bílé hoře, konkrétně roku 1622 byly uzavřeny v Abertamech hlavní stříbrné doly a v podstatě byla ukončena těžba stříbra. 18. ledna 1624 byla císařským dekretem vyvlastněna

šlechta a doly se stali státními. Kolem roku 1635 byly z Abertam vypovězeni Luteránští kazatelé a učitelé. A roku 1688 bylo město převedeno pod krajskou správu v Lokti a bylo připojeno k Božímu daru.

Osmnácté století nebylo v Abertamech nikterak zvláštní, co se týče událostí..

V 19. století nastala rekatolizace Abertam. Roku 1834 byla vybudována nová silnice z Jáchymova přes Abertamy až do Perninku . V téže době obec čítala na 233 domů a na 1825 obyvatel. V Abertamech se dařilo takřka každému řemeslu, které

se do města dostalo to dokládá i fakt, že roku 1850 založil pan Adelbert Ebenhart výrobu rukavic, která zde přetrvala ve velkém téměř až do konce století dvacátého.

Obr.č.1. pohled na Abertamy od Plešivce (Fotoarchiv autora)

V 19. století se zde kromě již zmiňovaných rukavic začali vyrábět i lžice a umělé květiny. V roce 1850 se Abertamy dostaly pod krajskou správu v Horní Blatné a v roce 1876 bylo město povýšeno na město, jehož celý název byl „Královské horní město Abertamy“. Město mimo jiné tak získalo všechna městská práva. Další stavbou, která dotvářela ráz okolní krajiny byla (v roce 1895 postavena) rozhledna na vrcholku hory Plešivec, tu nechal vystavět „Spolek přátel přírody“, který byl v Abertamech založen roku 1890.

A konečně jsme ve století dvacátém. Ve dvacátém století byl počet obyvatel i s přilehlou částí Hřebenná byl 4193 a popisných čísel zde bylo na 275. V letech 1920-1930 v Abertamech bylo 20 továren na rukavice, továrna na pletené zboží, pět továren na krajky, výroba sýrů, jirchárny, výroba nádobí, doly na cín a

v neposlední řadě těžba rašeliny. Po roce 1930 se počet popisných čísel zvýšil na 348 a obyvatel zde bylo na 2600 (skladba obyvatelstva v Abertamech byla následující: 2545 Němců, 18 Čechů a 37 obyvatel jiných národností). Proč počet obyvatel tak rapidně klesl ze 4193 na počet 2600? Abertamy nepostihla žádná morová rána, nýbrž od města se oddělila část Hřebenná, která se stala 1.1.1927 samostatnou obcí. V roce 1938 měly Abertamy svou spořitelnu, lázně, fotoateliér, letní koupaliště, policejní stanici, hotely, peniony restaurace, horské boudy a hlavně zde byla stále ještě výroba rukavic, ta za tu dobu se stala světoznámou. Mezi léty 1938-1945 byly Abertamy přičleněny k Velkoněmecké říši. Další rok, který znovu odstartoval Abertamskou hornickou činnost, byl rok 1947 v tomto roce vznikaly v okolí Abertam uranové doly. V roce 1998 skončila v Abertamech již mnohokrát zmiňovaná tovární výroba rukavic (dnes jsou v Abertamech pouze dvě soukromé malovýroby rukavic).²

2.2.2.Boží dar

Boží Dar je svojí nadmořskou výškou 1028 m n.m. nejvýše položeným městečkem ve střední Evropě.

Na počátku 16. století pokrýval okolí Božího Daru hustý vysokohorský prales. Po té co do oblasti přicházeli noví osadníci ze spodních partií Krušných hor (zejména z Jáchymova) a začali objevovat valouny stříbra na obou stranách jak na saské tak i na české, začal velký spor o státní hranici respektive o hranice panství hrabat Šliků a pánů ze Schneebergu a pánů z Tetova. Nekonečné spory o průběh státní hranice v tomto regionu ukončil až saský kurfiřt Johann Friedrich, který roku 1533 podepsáním kupní smlouvy s dědici pánů z Tetova získal toto panství do svého vlastnictví.

I když zůstal Boží Dar na saské straně hranic, bylo zde povoleno používat české mince. Bylo zde vyměřeno 600 stavebních parcel a ještě v první polovině 16.

---

² Historická data použita z <<http://www.abertamy.eu/Historie.html>>

století začalo masivní osidlování Božího Daru. Roku 1546 udělil kurfiřt Friedrich Božímu Daru privilegium svobodného horního města, jelikož do té doby spadl Boží Dar pod báňské hejtmanství ve Schneebergu. Ještě v šestnáctém století se Božidarští dočkali farního kostela. V 16. století se k těžbě stříbra a rašeliny, která se soustředila především jižně a jihovýchodně od obce (kde dnes máme Národní přírodní rezervaci Božídarské rašeliniště), přidružila těžba cínu rýžováním usazenin v povodí Černého potoka a důlními pracemi v okolí Zlatého kopce. S šestnáctého století se nám dochovaly záznamy o tom, že dolování některých rud bylo neziskové a dokonce se muselo doplácet.

V sedmnáctém století, se těžba orientovala spíše na cín a arsen (jejich dobývání nebylo prodělečné, jako u jiných kovů). Císař Rudolf II. potvrdil dosavadní privilegia horního města, dolovací právo a podobně.

Již v první polovině 18. století, roku 1743 dochází k pokusu obnovit těžbu na hlavní božídarské stříbronosné žíly, to však nebylo na dlouho.

V devatenáctém století se definitivně končí s hornickou činností v okolí Božího Daru. Avšak jak již jsem zmiňoval Krušnohorský lid byl velice zručný, nezankl Boží Dar z koncem těžby, nýbrž ve městě se začalo s paličkováním krajky a to se ukázalo jako velice výnosný zdroj obživy. Paličkování krajek však byla pouze krátkodobá módní záležitost a tak mnoho lidí odcházelo za prací do ciziny nebo se živili jako potulní hudebníci.

Ve dvacátém století po konci druhé světové válce se stal Boží Dar téměř vyliďněnou obcí, situace se zlepšila až kolem roku 1971, kdy byl nad Božím Darem otevřen hraniční přechod s bývalou NDR.

Boží Dar se od 16. století dosti změnil. V dobách své největší slávy čítal na 2000 obyvatel dnes je tomu tak, že stálých občanů je v Božím Daru něco kolem 250.³

---

³ Historická data použita z <<http://www.bozi-dar.cz/vismo/dokumenty2>>

Obr.č.2. Boží Dar (Fotoarchiv autora)

2.2.3.Horní Blatná

Opět jako v Abertamech, Božím daru tak i v Horní blatné se v čase vracíme do 16. století, kde tyto osady později královská horní města vznikala.

Horní Blatná byla založena roku 1532, kdy sasský kurfiřt Jan Bedřich koupil toto území od pánů z Tetova (mimo jiné pánové z Tetova vlastnili i pozemky v okolí Božího Daru) a podal příkaz k vyměření a založení nového horního města Blatná. Po vydání příkazu Janem Bedřichem byla do půdorysu zakreslena pravidelná uliční síť a 199 stavebních parcel, začaly se stavět první hutě, určilo se místo pro výstavbu kostela, školy, radnice a špitálu. Prvními osadníky nové obce byli horníci ze Schneebergu.

V roce 1533 byl jmenován první blatenský purkmistr, byl jím Albrecht Weidemann. Současně byla vytvořena městská správa (pod správu Horní Blatné a to konkrétně v roce 1850) a další úřady. Ve stejném roce na Blatenském vrchu vznikl tzv. Kyzový důl. Roku 1534 kurfiřt Johann Friedrich městečku propůjčil horní řád. V roce 1535 byl Horní blatní vydán vlastní kurfiřtský horní řád a zároveň od panovníka získala řadu privilegií - výroční a týdenní trh, právo várečné, právo provozovat pekařství a řeznictví apod. V roce 1538 byla v Horní Blatné panovníkem povolena výstavba kostela, školy a špitálu.

V roce 1540 byla zahájena výstavba vodního kanálu - Blatenského příkopu, vedoucího z místa cca 2 km západně od Božího Daru přes Myslivny, Rýžovnu, Bludnou do Horní Blatné, kanál pak ústil do Blatenského potoka. V roce se propadl dřevěný kostel (předchůdce dnešního kostela) do poddolovaného prostoru štol svatého Ducha. Kolem roku 1544 se ve zdejším kraji začala těžit také železná ruda. Roku 1548 povýšil Ferdinand I. Horní blatnou na královské horní město. V 16. století se v Horní Blatné rozšířilo smolaření z navrtaných stromů.. Na konci 60. let 16.století město čítalo na 2000 obyvatel. Bylo zde něco kolem 40 dolů. Roku 1564 byla dokončena výstavba kostela Svatého Vavřince. století proběhlo. Na konci 16. století bylo ve zdejším kraji celkem 5 výroben kobaltové barvy.

Z 16. století přecházíme do století sedmnáctého. 17. století zde byl prudký úbytek těžby cínu. Nad těžbou cínu již v 17.století převažovala těžba stříbra, kobaltové a vizmutové rudy. Po třicetileté válce řada Luteránských horníků odchází na Saskou stranu Krušných hor, kde zakládají město Johanngorgenstadt.

Obr.č.3. pohled na Horní Blatnou (Fotoarchiv autora)

Během 17. i 18. století je těžba kobaltových rud a výroba modrého barviva hlavní výrobní a exportní činností ve městě i okolí. V sedmnáctém století v Horní blatné fungovala sklárna

Na samém počátku 18.století byla zahájena umělá obnova zdejších lesů. Roku 1700 byl pro místní kostel odlit zvon, k tomuto roku se také datuje sloup sv. Jana

Nepomuckého. V roce 1739 byla na severozápadním okraji města nalezena nová bohatá žíla cínu, tento nález pak odstartoval nový rozvoj těžby této rudy. Současně opět vzrůstá těžba stříbra. V průběhu 2. poloviny 18. století v okolí vznikají stále nové cínové doly. Roku 1799 ve městě vznikla státní manufaktura na výrobu lžic (tato výroba byla i v již zmiňovaných Abertamech).

V 19. století respektive počátkem 19. století, nastává postupný zánik Hornoblatenských dolů. V Horní Blatné tehdy byla sklárna na výrobu kobaltového skla a stejně jako v Abertamech se zde dařilo stále krajčářství a výrobě plechových lžic. V roce 1837 byl ve městě zřízen poštovní úřad. V roce 1845 byla zastavena těžba kobaltu, o pět let později nastal definitivní zánik dolování. V roce 1878 byla ve městě založena továrna na pocínované lžice Kerl a Co, ve stejném roce vznikla i rukavičkárna Christoph Grimm a syn. K roku 1880 je v Horní Blatné uváděno 250 domů a 2340 obyvatel. V roce 1892 došlo k zániku výroby pocínovaných lžic, ujalo se zde však rukavičkářství a soustružení ozdobných kazet. Dne 28. 11. 1898 byla do provozu uvedena I. etapa železniční tratě z Nejdku do Horní Blatné. V příštím roce byla trať prodloužena do Johanngorgenstadtu a napojena na evropskou železniční síť. Vybudováním železnice ve městě skončila činnost poštovních vozů.

Ve dvacátém století, respektive na jeho počátku v roce 1900, proběhla dostavba moderní školy. V tomto období zde také začalo dobývání rašeliny. Roku 1903 byla ve městě zřízena st. škola paličkování. O dva roky později byla na Blatenském vrchu hornoblatenskou Jednotou pro zimní sporty postavena rozhledna a restaurace s turistickou chatou.

V roce 1919 v Horní Blatné vznikl podnik BLEX, pokračovatel staré místní tradice výroby pocínovaných lžic. V roce 1920 byla ve městě zřízena střední škola. V tomto roce byla také ukončena těžba rašeliny k topným účelům.

K roku 1980 se zde uvádí 448 stálých obyvatel. V roce 1982 došlo ke sloučení Horní Blatné s obcí Pernink, toto spojení vydrželo do roku 1990.

Dnes je Horní Blatná jediným v Západočeském kraji celistvě zachovaným renesančním městem.⁴

---

⁴ Historická data použita z <<http://www.horni-blatna.cz/historie/>>

2.2.4. Jáchymov

Město Jáchymov nazývané v dobách minulých jako Sant Joachimsthal.

Na počátku 16. století v roce 1516 se změnila osada Konradsgrün na hornickou kolonii. Již o rok později se kolonie dočkala jména, které ji už zůstalo do současnosti, pojmenování bylo po sv. Jáchymu. Roku 1520 se Jáchymov stal svobodným horním městem. V té době Jáchymov čítal na 5000 obyvatel, 1200 domů. Z tohoto roku se vychází na světlo světa jeden, pro Jáchymov důležitý a typický atribut a tím je první ražba mincí, které se později nazývali jako „tolary“. Roku 1524 se v Jáchymově těžilo v 613 dolech a štolách. O rok později ve městě proběhlo hornické povstání a počet obyvatel již vzrostl na 13 tisíc. V roce 1533 se počet obyvatel vyšplhal ještě o pět tisíc na celkových 18 tisíc obyvatel z toho bylo na osm tisíc dělného lidu, tisíc důlních dozorců, horních a hutních úředníků. Roku 1534 byl v Jáchymově na návštěvě Ferdinand I. A v témže roce byla zahájena stavba královské mincovny. Hrabata Šlikové všechna práva na doly o ně přišli roku 1547.

Ze století 16. a dostáváme se do 17. století. V tomto století dochází k tvrdé katolizaci to mělo roku 1636 za následek vystěhování obyvatel pro víru. Po vystěhování bylo obydleno pouze 144 domů. Roku 1651 byla královská mincovna přeložena z Jáchymova do Prahy.

Ve století sedmnáctém se v Jáchymově více událostí, které by o něčem vypovídaly, nestalo. A tak nám nezbývá nic jiného než přelézt hradbu a skočit do století 18.. V osmnáctém století přesněji v roce 1716 byla z nařízení císaře Karla IV. zřízena Horní škola. V 18. století proběhl ještě požár radnice, který byl již druhý v pořadí (první proběhl v roce 1538) a v letech 1782 až 84 byla radnice obnovena.

Roku 1854 byla v Jáchymově postavena továrna na výrobu uranových barev. O deset let později byly objeveny prameny na dole Svornost. Další požár, který Jáchymov zachvátil byl právě devatenáctém století. Při tomto požáru nehořela jen radnice shořelo přes 400 domů a kvůli tomuto požáru Jáchymov ztrácí svůj původní vzhled.

Ke konci devatenáctého století se Jáchymov dočkává železničního spojení, kdy zde byla roku 1896 otevřena železniční trať, která vedla z Jáchymova do Ostrova.

Koncem devatenáctého a počátkem dvacátého století v Jáchymově byly učiněny významné vědecké objevy. Zastávku ne rozhraní dvou století opustíme a podíváme se do další stanice a tou je století dvacáté. V tomto století proběhlo velké zprůmyslnění města. Mezi léty 1901 až 1902 Jáchymov navštívili první lázeňští hosté. V roce 1912 byla dokončena stavba hotelu a lázeňského domu Radium-Kurhaus, který dnes známe pod jménem Radium palác. Ve dvacátém století se světu odhaluje horší tvář Jáchymova tím, že roku 1948 byly zřizovány nechvalně proslulé tábory pro vězně, jmenujme například Bratrství, Rovnost, Nikolaj a podobně. V roce 1962 byly na dole svornost navrtány nové radioaktivní prameny. Za zmínku stojí rok 1981, kdy v březnu tohoto roku byla v Jáchymově povodeň, která vznikla protržením hráze (městského) rybníka nad městem a září se propadla benzinová čerpací stanice. V roce 1991 Jáchymov oslavil 475 let od založení.⁵

Obr.č.4. pohled na Jáchymov z bývalého pracovního tábora(Fotoarchiv autora)

2.3. Georgius Agricola (1494- 1555)

Georgius Agricola, je postavou, která je úzce spjata s Krušnohorským dobýváním, respektive s modernizací hornického řemesla.

---

⁵ Historická data použita z <www.jachymov.krusnehorycz.cz/historie.php>

Byl městským lékařem v Jáchymově v letech 1527 až 1553, který se zabýval použitím přírodních látek jako léků. Hledal léčivé účinky mezi minerály a rudami v dolech a hutích kolem Jáchymova. Tím, že trávil volný čas v důlních a hutních prostorách dostával se do kontaktů a rozprav s horníky a hutníky. Díky těmto rozpravám a na základě poznatků, které získala Agricola jednak na dolech a hutích, a také četbou knih o hornictví a hutnictví, vytvářel svá díla popisující metody hornictví a hutnictví. Jedna z jeho nejznámějších knih je z roku 1546 *De re metallica libri XII.*, neboli 12 knih o hornictví a hutnictví. Dále se snažil popisovat minerály, roku 1550 napsal knihu *De natura fossilium*, která je první mineralogickou učebnicí popisující klasifikaci minerálů a jejich fyzikální vlastnosti. *De re metallica libri XII.*, je pramen znalostí z oblasti dobývání nerostného bohatství a díky tomuto dvanácti svazkovému dílu můžeme Jáchymovského lékaře vlastním jménem Georga Bauera považovat za průkopníka moderního způsobu dobývání.

2.4. Pracovní tábory v 50. a 60. letech 20. století

50. a 60. léta minulého století jsou samostatnou kapitolou dobývání nerostného bohatství a to nejen na Jáchymovských uranových dolech. Komunistický režim v čele s Klementem Gottwaldem a pod silným vedením Sovětského svazu, do oblasti Krušných hor zavál pracovní tábory, které byly doslova kopií táborů koncentračních z druhé světové války. V těchto táborech se shromažďovali odpůrci režimu, majetní lidé, ale i někteří studenti. Na Jáchymovsku bylo hned několik táborů, jmenujme například Bratrství, Eliáš, Rovnost, Svornost a mnoho dalších. Tyto pracovní tábory byly většinou obehnané dvou pásmovým plotem s ostnatým drátem, zpravidla zde byly dřevěné ubikace pro vězně a skoro každý tábor měl svoji zděnou budovu, pro vězně, kteří narušovali morálku mezi ostatními. U této budovy můžeme mluvit o jakých si samotkách.

Během zabývání se problematikou politických vězňů, respektive pracovních táborů, jsem měl tu čest mluvit, jednak s člověkem který pracoval jako vězeň na táboře Svornost, a za druhé s člověkem, který v té době a dodnes je členem Komunistické strany. Tyto dva rozhovory vyústily v jeden závěr a to takový, že stejně jako nacisté po válce popírali Holocaust, stejně tak komunisté popírají

pracovní tábory. Bylo mi řečeno, že pracovní tábory, byly jen tábory, kde se scházeli horníci, kteří za svou práci dostávali velice slušně zapláceno. Do jisté míry je toto tvrzení zločin, ale zde je dobře poznat, jaký vliv měl Komunistický režim na své přívržence. Podle výpovědi bývalého politického vězně, jsem se dozvěděl, jak kruté byly tábory. Často docházelo k útěkům z táborů, které povětšinou končili zastřelením vězně na útěku. Další zjištění z rozhovoru bylo takové, že pokud byla nasazena do pracovního tábora nějaká majetná osoba, tak jako dozorce ji byl přidělen, její bývalý zaměstnanec. To přidávalo na intenzitě dolování, protože dozorcí byli často rádi když mohli svého bývalého zaměstnavatele popohnat kopnutím, ponižující urážkou nebo jakýmkoliv jiným útokem. Dále bylo patrné a dodnes je známo kam putoval vytěžený uran. Jelikož komunistický režim spolupracoval s východní mocností s tehdejší Sovětským svazem, putoval vytríděný uran tam. Avšak přesto, že byl uran posílán do SSSR na bednách, ve kterých se přepravoval byly podle pamětníků anglické nápisy. Ale jelikož víme, že tehdejší ČSSR měla styky jen s východem, nemůže být jakýchkoliv pochyb o tom kam uran putoval. To dokládá i nedávná nabídka z Ruské strany o odkoupení a odtěžení hlušín, které jsou kolem Jáchymova a které byly právě v 50. a 60. letech 20. století vytěženy.

Z těchto táborů se dochovalo jen velmi málo objektů, každopádně jsou to objekty, které stále budí respekt a svou vizáží nám nastiňují tehdejší režim. Pokud jsem zmiňoval zděné budovy vězení, tak je nutné říci, že jedna takováto budova stále v Jáchymově je. Jedná se zarostlou budovu za prostranstvím bývalého pracovního tábora Bratrství. Dalším objektem, je Mauthausenské schodiště, neboli schodiště s dolu Svornost do pracovního tábora. Jsou to objekty, které by si také zasloužili péči, protože poukazují i na podmínky, za jakých se v Krušných horách těžilo.

Obr.č.5. a 6. Budova vězení na táboře Bratrství a Mauthausenské schodiště do tábora Svornost(Fotoarchiv autoraů

I taková to historie byla součástí Krušnohorského rudného dobývání, musíme si ji stále připomínat, proto aby nedocházelo v budoucnosti k ničemu podobnému.

3. Popis jednotlivých lokalit s fotodokumentací

3.1. Důlní díla

Důlních děl je v centrálním Krušnohoří několik stovek, je ale nutno podotknout, že spousta těchto štol a šachet, zmizela pod závaly a podobně. V lesích centrálního Krušnohoří je spousta propadlin připomínající kdysi funkční štoly a šachty. Zmapovat všechny je jednak pro jednoho člověka takřka nemožný cíl a za druhé by na mapě, do které by se zakreslovalo nebylo, kromě červených puntíků vyznačujících důlní díla, nic jiného vidět, protože jak už jsem se zmínil Krušné hory jsou doslova poddolovány

Znovuoživení a odkrytí dnešnímu světu by zasloužili všechny štoly a šachty v Krušných horách, protože zde se nevytvářela příroda sama, zde přírodu vytvářely právě důlní díla, která se mnohdy propadala, a tak tvořila strukturu Krušňohorských luk a lesů. Ale jak jsem již zmínil, je to v rámci jednoho projektu, pro jednoho člověka nemožné. Proto jsem vybral takováto důlní díla, na kterých bych mohl ukázat vývoj hornictví v Krušných horách. A které bych rád představil veřejnosti, protože jsou to i některá díla, která jsou velice zachovalá, a o kterých mnohdy ani neví lidé, kteří v Krušných horách žijí.

3.1.1. Důl Svornost

Název Svornost neboli Jednota je využíván již od první poloviny šestnáctého století, na památku urovnání sporu dvou těžařů. Je jedním z nejstarších jáchymovských dolů. Prvotně byl využíván pro těžbu stříbrné rudy, s odstupem času zde následovaly těžby kobaltové rudy, arsenové, rudy s radiem a poslední rudou, která se zde těžila byl a ruda uranová. Těžba na dole Svornost, byla takřka vždy zisková. Město Jáchymov se v sedmnáctém století ujalo těžby na dole Svornost a velký podíl si zde udrželo až do poloviny 19. stol. Za zmínku stojí i to jakých hloubek dosahovala těžní jáma dolu Svornost, například ve druhé polovině 18. století byla hloubka těžní jámy necelých 300 metrů.

Díky poklesu cen uranových barev a cen stříbra v 19. století, došlo na počátku 20. století k rozhodnutí o zastavení provozu ve východním poli. Avšak díky zjištění, že některé důlní prameny vykazují vysoký obsah radonu, který působil příznivě na

léčbu některých poranění a zejména nemocí, zde byly roku 1906 založeny první radonové lázně.

I během okupace zde bylo těženo, a to Němci, kteří zde těžili uranovou rudu. To byl jakýsi prozatímní nástin toho co se bude dít v padesátých a šedesátých let 20.století

Dnešní dvanácti patrový důl Svornost, svou těžní jámou sahající až do hloubky větší než půl kilometru, je téměř funkční, nicméně je využíván spíše pro účely lázeňské, díky kterým byl důl předán roku 1964 správě Československých státních lázní. Je zde několik pater, ale pro lázeňské účely nám stačí znát patro Daniel. Vlastní patro bylo budováno jako dědičná štola a to v hloubce 148 metrů pod ohlubní jámy. Toto patro, neboli dědičná štola Daniel měří přímočaře zhruba 2.850 metrů a při připočtení všech chodeb se dostáváme až na číslo téměř neuvěřitelných 10.650 metrů. Z patra Daniel byla ražena nová štola s názvem Curie, která do lázeňských budov přivádí léčebné vody.

Tento důl, jakožto plně funkční ukázkou, považují za vzor pro uchování důlních památek.

Obr.č.7.a 8. Těžební věž dolu Svornost (Fotoarchiv autora)

3.1.2.Hornický skanzen Štola č.1

O štole č.1, respektive o otevření štoly pro veřejnost jsem se dozvěděl náhodou a to v létě roku 2008, kdy jsem náhodou procházel kolem a viděl jsem otevřenou bránu, kde průvodce ze Sokolovského muzea lákal ke vstupu. Zájemců bylo mnoho, mezi nimi i političtí vězni z let padesátých a šedesátých.

Ražba štoly byla zahájena v červenci roku 1952, tato štola měla sloužit k průzkumným účelům, které zde prováděli tehdejší Jáchymovské doly. Při ražbě se postupovalo podle slov průvodce velmi rychle a v září roku 1952 bylo dosaženo vzdálenosti 230 od vstupního portálu. Na této štole pracovali zejména političtí vězni, kteří zde k práci neměli žádné pneumatické nářadí, takže práce probíhala dalo by se říct středověkým způsobem. Práce na této štole pravděpodobně skončily v prosinci roku 1953.

Od poloviny 90.let se zde nadšenci z hornického spolku Barbora snaží vytvořit hornický skanzen, který by připomínal 60. léta v Jáchymově.

Z mého pohledu je tento pokus o oživení hornického díla velice zdařilý, jednak svou autentičností a také tím s jakým zaujetím pro danou věc zde hornický spolek Barbora pracuje. Okolí štoly č.1 je pro připomínku doby politických vězňů obeháno plotem a ostnatým drátem a proto aby bylo dosaženo maximální autentičnosti zde byly vystavěny i strážní věže. V areálu kolem štoly, můžeme najít i důlní techniku, která se zde podle průvodcových slov nepoužívala a pokud ano, tak jen minimálně.

Areál štoly č.1 spolu s blízkými památkami tvoří takřka kompletní historii Jáchymovského nerostného dobývání až po současnost. Budeme-li jmenovat památky kolem štoly, začneme od dávné historie, z té je zde zachována věž, tyčící se na vrchu nad štolu, která je dochovanou částí hradu, který obýval rod pánů Šliků, který byl významný pro dobývání stříbrné rudy na počátku věhlasu Jáchymova. Dále pak historie nedávná, tou jsou z 19.století léta padesátá a šedesátá, tu zde zastupuje jednak štola samotná, dále pak Mauthausenské schodiště, jež vedlo od dole Svornost do pracovního tábora Svornost, který už zde připomíná jen právě zmíněné schodiště, strážní věž a z křoví vykukující základy domů, které v minulosti sloužili jako vězení. A dalo by se říci, že největší dominantou tohoto prostoru nad Jáchymovem je samotný důl Svornost, ten v úpravách zažil skoro všechna období

Jáchymovského nerostného dobývání. Jediné co zde chybí je alespoň replika historického žentouru poháněného koňmi, který by byl do zajisté nevětším Jáchymovským skvostem co se důlního dobývání týče.

Obr.č.9. Areál průzkumné štoly č.1. (Fotoarchiv autora)

3.1.3.ŠTOLA XY

Je nejprve nutné zmínit to jak jsem se o této štolě dozvěděl a proč jsem jí dal takovéto označení XY. Díky tomu, že jsem se nebál zmiňovat o tématu své bakalářské práce mezi širokou Krušnohorskou, respektive Božídarskou veřejností, byl jsem směřován na místa, kde by se mohly nacházet zbytky po důlních dílech a dokonce i celá důlní díla. Lesy kolem Božího Daru jsou plné propadlin po zřícení stropů štol, které už dnes nedokážeme ani pojmenovat, jelikož hřebety hor mezi Jáchymovem a Božím Darem jsou provrtány doslova a do písmene jako ementál. Navzdory tomu jsem dostal zaručený typ na štolu, která by se měla nacházet zhruba tři až čtyři kilometry od Božího Daru směrem k Jáchymovu. Cesta mě vedla z Božího Daru, roklinou kolem potoka, který odvodňuje vrcholové partie Krušných hor a po necelé hodině jsem při pravém břehu potoka objevil jakýsi zarostlý vlez do skály. Jelikož jsem šel po břehu levém a břeh byl velice svážný, musel jsem

sestoupit o několik desítek metrů níže a pak korytem potoka se vrátit a přebrodit na pravý břeh. Název XY jsem jí dal, protože jsem se nikde nedopátral názvu.

Štola na první pohled vypadla velice zachovale, nicméně jelikož jsem se na cestu vydal sám neodvážil jsem se dovnitř. Musel jsem otrhat dlouhou travu a odházet si sních abych se k ní dostal, poté jsem nafotil pár fotografií na nichž jsem zachytil vstupní portál do štoly, kterou jsem nazval pracovním názvem Štola XY. Je dosti pravděpodobné, že tato štola mohla sloužit těžbě stříbra, cínu, ale také železné rudy. Sám toto nedokáži s určitostí říci.

Po nafocení jsem se vydal dál podél potoka, protože zhruba po dvaceti metrech byl náznak jakési cesty, která kdysi byla podezděna kamennými kvádry. Ta cesta mě vedla takřka po vrstevnici až na kopec, který je dominantou Jáchymova a nesoucí název Klobouk. Toto zjištění, kde jsem se ocitnul ve mně vzbudilo teorii na objevení Božího Daru, respektive území kolem Božího Daru.

Obr.č.10.a11. Vstupní portál a vnitřek štoly XY (Fotoarchiv autora)

Jelikož byly v Krušných horách dvě osidlovací etapy, jedna ze století čtrnáctého a druhá ze století šestnáctého domnívám se, že tato štola mohla fungovat, někdy na v patnáctém a nebo přelomu patnáctého a šestnáctého století. Dospěl jsem k tomu, když jsem spojil aspekty, kterých jsem se dopátral. Prvním aspektem, byla cesta, kterou jsem objevil kousek pod štolou, ta se táhla takřka po vrstevnici až nad

Jáchymov. Druhým aspektem bylo založení Božího Daru, to se datuje někdy na počátku šestnáctého století. Lze se domnívat, že tato štola byla na půli cesty k objevení Božídarského okolí a samotného Božího Daru jako takového. Na místo Božího Daru by lidé stěhující se dál od Jáchymova, nikdy nenarazily pokud by z Jáchymova stoupaly rovnou nahoru do kopců v tom případě by se mohl Boží Dar nacházet v místech dnešní osady Rýžovna. Ta teorie objevení Božího daru je taková, že pokud by lidé opouštějící Jáchymov, šli tou samou cestou nebo alespoň zhruba tím směrem jako jsem šel já, tak by nezdolávali, žádné velké převýšení a šli by podél potoka, který je vždy zdrojem vody, takže o vodu by neměli nouzi a nemuseli by si ji nosit sebou. A když zmiňuji potok, tak podél potoka by vyšli zhruba v místech dnešního Božídarského rašeliniště. Čili lze se domnívat, že Boží Dar byl objeven takto.

Díky štole XY jsem dospěl závěrů, ke kterým bych nikdy nedošel nebýt lidí a cest, které a kteří mě ke štole směřovali.

3.1.4.Vlčí jámy, neboli zbytky po dole Wolfgang a ledová jáma v propadlině dolu Jiří

Jednou z největších památek po dobývání v centrálním Krušnohoří jsou propadliny dolu Wolfgang a ledová jáma v propadlině dolu Jiří. Propadlina dolu Wolfgang je 120 metrů dlouhá, a zhruba 25 metrů hluboká, u ledové jámy můžeme mluvit o úzké propadlině hluboké místy až 20 metrů. Obě dvě tyto důlní propadliny spolu sousedí a nacházejí se mezi obcí Horní blatná a Blatenským vrchem. Ražení chodeb dolů Wolfgang a Jiří je datováno zhruba mezi 16. a 17.století. Jednalo se o doly zaměřené na dobývání cínové rudy avšak v dole Jiří se vytvořilo tak specifické klima, že se zde vyskytoval a stále vyskytuje po celý rok led. To že se zde led vyskytuje, můžeme vidět na vlastní oči, a to že se zde led vyskytoval svědčí záznamy ve starých kronikách, kde je zaznamenáno, že odtud byl pro potřeby raněných v bitvě u Lipska na počátku 19.století těžen led. V novodobé historii se setkáváme také s vytěžením ledu z této jámy, nicméně v tomto případě šlo těžbu nelegální, kde se 35 německý turistů rozhodlo nakutat sníh pro své potřeby. Tento vandalský čin byl řešen policií ČR jako hrubý přestupek. Ale díky kombinaci zmíněného mikroklimatu a následující zimy po odtěžení, se zde led znovu objevil a

když se tato přírodní památka bude hlídat, tak aby se zde nikdo nedopouštěl takovýchto činů, zůstane tu led navždy .

Ale abychom nezůstali jen v propadlinách. Během fotodokumentace, kterou jsem zde prováděl, jsem si všiml dalších, prozatím mělkých propadlin kolem centrální propadliny dolu Wolfgang, tím pádem jsem si uvědomil o jak velké důlní dílo se jedná. O tom svědčí i fakt, že důl Wolfgang byl jedním z největších z Krušnohorských dolů. Je možné, že jednou se propadne i zbytek chodeb a vznikne zde jakési skalní město a nám se odkryje celé důlní dílo.

V rámci cestovního ruchu jsou tyto památky součástí naučné stezky. Na naučné stezce se díky jednotlivým tabulkám můžeme dozvědět vše o místě kde se právě nacházíme, a to jak v česky, tak i německy psané formě. Přesto, že jsou tato místa součástí naučné stezky, jsou pro většinu lidí nedostupná, jednak svým poměrně prudkým stoupáním cesty a také kvalitou cesty, která je dosti špatná. Pro zlepšení přístupnosti a zkvalitnění cestovního ruchu v této oblasti, by bylo zapotřebí upravit cestu kolem propadlin.

Pokud chceme ukazovat přírodní a důlní památky lidu, měli by být zpřístupněny všem, to znamená i starším lidem, kteří už nemohou přeskakovat díry v cestě a podobně.

Obr.č.12.a 13. Propadlina dolu Wolfgang a ledová jáma dolu Jiří (Fotoarchiv autora)

3.1.5.Důl Mauricius

Obr.č.14. Perokresba dolu Mauricius podle dobových fotografií (Archiv autora)

Po různých pátrání v knihách, na internetu, ale i v infocentrech jsem se dostal k informaci, že nad osadou Hřebečná, by se měli nacházet zbytky po důlní cínové těžbě, respektive základy bývalého dolu Mauricius . Nejdříve jsem hledal podle map, kde by to místo mohlo být, poté jsem se vydal na Hřebečnou k budově bývalé školy, kde jsem našel i ceduli s odkazem na naučnou stezku. Po zhruba sto metrech jsem narazil na nádherně zrekonstruovaný portál štoly Sv. Křištofa, který byl příkladný mému plánu na záchranu všech důlních děl v centrálním Krušnohoří. Po dalších několika desítkách metrů nad štolou, jsem u houští objevil ceduli s označením ochranného pásma dolu Mauricius. Udělal jsem zde několik fotografií, tak abych podle dobových obrázků mohl rozvrhnout plán a uvědomit si jak zde budovy a těžní věž byly situovány. Pak jsem si doma nakreslil obrázek dolu podle dobových fotografií a uvědomil jsem si další skutečnost, a to tu, že by nebylo od věci tuto památku znovu oživit, byť už jen jako nefunkční maketu, jednalo by se bezesporu o jedno z největších znovuzrození důlní památky v celém Krušnohoří. Nicméně po uvědomění si této skutečnosti, jsem se začal zabývat více intenzivně o dole Mauricius a dostal jsem se až k nápadu moravského geologa žijícího v Jáchymově pana Petra Bohdálka, který sdílí úplně stejný nápad. Přijít na nápad a

pak zjistit, že tento nápad má i o dost zkušená osoba v oboru, je to nejlepší zjištění pro mě jako pro studenta, které si z této práce mohu odnést.

3.1.6.Lom Hřebečná

Při cestě z Božího Daru na Hřebečnou, jsem za horizontem , který odděluje osadu Rýžovna a právě osadu Hřebečnou , z auta zahlédl stěny jakého si lomu. Pár desítek metrů od silnice se tyčí mohutné čedičové stěny, kdysi důležitého lomu pro celou oblast centrálního Krušnohoří. Přestože je tato práce zaměřena na důlní díla, rozhodl jsem se zmínit i tomto lomu, protože po dalších zjištěních, jsem dospěl poznání, že kdyby nebylo lomu, nebylo by cest k důlním dílům a nebylo by z čeho stavět budovy spjaté s důlními díly. Čedič z tohoto lomu se v Krušnohorském prostředí využíval na výstavbu silnic, a to ve formě šterku a dále pak jako zdící materiál pro stěny a podezdívky Krušnohorských budov.

Další zjištění bylo,takové že tento lom je součástí naučné stezky, na které se nachází již zmíněný důl Mauricius. Jak jsem již uvedl, každý můžeme říci mikro region v Krušných horách má svou naučnou stezku. Nicméně je škoda, jak se dále dozvíme (v části uchování důlních děl), že každý to dělá sám za sebe a nesnaží se tyto stezky propojit mezi sebou.

Obr.č.15. Čedičový lom Hřebečná (Fotoarchiv autora)

3.2.Uchování stávajících důlních děl a znovuoživení dávno zaniklých

Uchování a znovuoživení důlních památek je běh na dlouhou trať. Ne, že by bylo málo lidí (nadšenců), kteří se o tuto problematiku zajímají, kupodivu jich je dost, ale každý řeší danou věc jinak. Právě díky takovému zájmu se dostáváme na scestí. Jsou spolky, které se snaží něco v této problematice vyřešit a jsou jednotlivci. To scestí co jsem zde uvedl, je jakýsi závod mezi těmito spolky a jednotlivci. Tyto spolky a jednotlivci se jednak snaží pracovat pro města a obce, kterým důlní památky náleží a za druhé se spolky a jednotlivci neumí domluvit. Nicméně města a obce by rády financovali do tohoto odvětví, ale zimy, které v Krušných horách jsou jim doslova žerou peníze. To znamená, že města a obce musí po zimě financovat do poničených cest, silnic, chodníků a jak již jsem výše avizoval, na důlní díla jim nezbyvá moc peněz. Přesto ale se najdou města, která tyto projekty financují, sice po malých částkách a pomalu, ale jistě. Na Saské straně Krušných hor je tomu jinak a to tak, že vše co má s hornictvím něco společného, musí být zachráněno za jakoukoliv cenu.

V Krušných horách fungují spolky zajímající se o problematiku znovuoživování důlních děl. Jakýmsi pilotním spolkem pro záchranu dolů v Krušných horách je hornický spolek Barbora, spolupracující s muzei, ať už v Sokolově, v Karlových Varech a nebo v Jáchymově.

Je špatné, že jednotlivci nespolupracují se spolky. Tato práce (znovuoživování důlních děl) není prací pro několik skupin a jednotlivců. Pokud chceme uchovat a znovu oživit důlní díla v rámci celých Krušných hor, musí se sjednotit spolky a jednotlivci do jediné skupiny, která by pracovala systematicky. Rekonstruovala by stará důlní díla a snažila by se objevovat důlní díla dávno zapomenutá, v rámci jednoho systematického projektu.

V Krušných horách k důlním dílům nebo k historii dolování, jsou dochovány ale i budovy a objekty často právě související přímo s historií těžby. Například jen v Jáchymově jsou minimálně dvě budovy, které by v rámci znovuoživování důlních děl a jejich historie měli být, také zachráněny. Jsou to budova bývalého generálního ředitelství Jáchymovských dolů, kde v padesátých a šedesátých letech 19.stol probíhali výslechy politických vězňů. A další budovou dnes již ve velmi

dezolátním stavu je budova bývalého vězení , které bylo na pracovním táboře Bratrství. Tyto památky by se měli také uchovat, protože mapují také historii důlní činnosti.

Pokud chceme uchovávat nějaké hodnoty, musíme je uchovávat jako celek a ne jen jejich části. A musíme je uchovávat všichni a ne jen někteří.

Obr.č.16. Dominanta Jáchymova věž Šlikovka (Fotoarchiv autora)

4. Charakteristika regionu z dnešního pohledu

Z dnešního pohledu soudě podle výpovědi jednotlivých infocenter je o daný region zájem zejména díky sezónním aktivitám, to znamená v létě cyklo-turistika, turistika, v zimě jsou to lyžařské aktivity, vyjma Jáchymova, kde můžeme přičíst i výrazný lázeňský cestovní ruch. Nicméně o problematiku dolů, šachet a štol se zde laická veřejnost nezajímá. Jak je výše zmíněno jsou zde i naučné stezky, které vedou k důlním dílům, ale nikdo doposud nevytvořil uceleného průvodce pro daný region.

Dnešní zájem o důlní díla v centrálním Krušnohoří podle zjištění, pouze ze strany odborníků, nicméně najdou se i laici, kteří by rádi věděli co je to za důl co se v něm těžilo a podobně. Proto se zde, jak bylo výše uvedeno, začínají obnovovat a restaurovat portály štol, začínají se dělat naučné stezky, ale to ke rapidnímu zvýšení cestovního ruchu a zájmu o danou problematiku nevede.

Obr.č. 17. Budova Božidarského infocentra (Fotoarchiv autora)

5.Návrh a opatření, které povedou ke zvýšení zájmu o zkoumaný region a zkoumanou problematiku

Návrhy a opatření, které vyšli ze zkoumání regionu centrální Krušnohoří, jsou dvojího typu, jednak to jsou opatření prioritní, které by měli mít okamžitý účinek a dále pak druhotné, které by dotvářeli a postupně zvyšovali zájem o důlní díla v centrálním Krušnohoří.

Prioritních návrhů je několik, avšak zásadní návrh je zlepšení přístupnosti důlních děl, to znamená upravit cesty vedoucí k důlním dílům a to tak, aby důlní díla byla přístupná všem generacím. Například propadlina dolu Wolfgang dále pak jen Vlčí jámy, jsou pro starší generace hodně špatně dostupná. Dalším výrazným krokem, který by vedl ke zvýšení zájmu je přizpůsobení infocenter v daném regionu pro potřeby takového to cestovního ruchu, čili přizpůsobení na zájem o důlní díla. Zatím infocentra slouží veřejnosti k podávání informací, kde jaký hotel je volný, kde je jaká cyklostezka, kolik stojí permanentka na lyžařský vlek, ale téměř nikde není vidět zájem o důlní díla. Pokud se o tento problém nezajímají infocentra, je logické že o tomto problému nebude vědět nic ani veřejnost. Tím pádem je nutné proškolení pracovníky infocenter i v této oblasti. Na toto opatření navazuje přímo další a to ucelený průvodce pro region centrálního Krušnohoří. Tento průvodce by měl být zpracován systematicky, to znamená měl by obsahovat, zejména mapku, kde by byly zaznamenány doposud objevená důlní díla, dále pak historii dané oblasti, a to i geologickou, další kapitolou tohoto průvodce by měl být popis jednotlivých důlních děl od historie až pro současnost.

Po prioritních opatření jsou návrhy druhotné. Opatření jsou nutná ke zvýšení cestovního ruchu, avšak návrhy jsou už jen jakousi pomyslnou třešničkou na Krušnohorském dortu. Ty návrhy již byly zmiňovány u každé důlní památky zvlášť. Například je to portálová úprava jednotlivých štol, což se zde děje, ale jak již bylo uvedeno, děje se tomu nesystematicky, to znamená, že zde není ucelený plán na záchranu a přeskakuje se z jedné památky na druhou, tímto způsobem to nejde. Další návrhy jsou projekty na znovu vystavení některých důlních památek podle dobových fotografií a plánů, například důl Mauricius na Hřebečné, další významnou památkou, která by zasloužila vzkříšení je Jáchymovský žentour na koňský pohon. Záchranu by zasloužili i budovy spjaté s historií dobývání. Jako

příklad uveďme budovu vězení na bývalém táboře Bratrství, kde by zrekonstruování budovy mohla být uvedena expozice Jáchymovských politických lágrů (tímto nápadem se chci zabývat i nadále, protože není autentičtějšího místa pro takovouto expozici).

Obr.č.18. Průčelí věznice na táboře Bratrství (Fotoarchiv autora)

6.Závěr

Putováním po centrálním Krušnohoří a hledáním důlních děl, jsme doputovali až na závěr. Je nezbytné připomenout jaký byl cíl. Můj cíl byl jasný, a to mapovat důlní díla v centrálním Krušnohoří, ostatně tak zní i název této práce. Ale při cestě za důlními díly, jsem poznával i zákoutí a odvrácené stránky kdysi bujarého dolování v centrálním Krušnohoří, které bylo nutno pro ucelenost celé práce také zmínit. Dospíval jsem různých názorů, napadali mě nové teorie o zakládání některých horských kdysi osad, dnes již měst a obcí. A myšlenky a mé objevy mě inspirovali natolik, že jsem začal uvažovat o tom, proč tyto historické, ale i moderní důlní díla neukázat široké veřejnosti. Jakmile se někde zmíní pojem Krušné hory, tak každému se hned vybaví zimní střediska, málokomu lázně, ale mizivému procentu lidí se vybaví i důlní činnost, která utvářela nejen dějiny těchto hor, ale i okolní přírodu. Toto mě dovedlo k závěru, že by bylo dobré vytvořit, jakéhosi průvodce, kde by se shromáždily všechny doposud zjištěné důlní díla a dalším postupným prohledáváním archivů, dohledáváním starých důlních map odkrývat štolu a šachty dnešnímu člověku doposud schované v zalesněných kopcích Krušných hor. Jelikož sám jsem objevil štolu, o které ví dnes jen pár lidí (můžeme s jistotou říci, že se vejde do počtu 10 osob) v celém Krušnohoří (díky nim jsem věděl, kde zhruba štolu hledat), řekl jsem si je to škoda, nechat to tu jen tak ladem, chtělo by to ukázat lidem upravit okolí přivést sem cestu atd. . Sám vím, že je to běh na dlouhou trať a pro jedince, takřka nesplnitelný úkol. Ale pokud člověk bude sbírat dále informace a dále je bude šířit, věřím tomu, že jednou by se sen mohl stát skutečností a důlní díla by mohla být odkryta, zrekonstruována a ukázána veřejnosti. Jednak by to dodalo osvětu celé veřejnosti o tom jak se hojně v Krušných horách dobývalo nerostné bohatství a také by to zvýšilo cestovní ruch (třeba turisté ze Spolkové republiky Německo, rádi vyhledávají důlní díla jako cíl svých turistických výletů).

Na úplný závěr bych rád apeloval na nás všechny a to takto: Uchovávejme historii, historické památky a snažme se je prezentovat a poukazovat ne ně mladším generacím, tak aby nikdy historie neupadla v zapomnění, protože už dnes vím, že jediná cesta jak poznat budoucnost, je perfektně znát minulost.

Soupis bibliografických zdrojů

**Mikšíček P. Znovuobjevené Krušnohoří /Das wiederentdeckte Erzgebirge
Nakladatelství Českého lesa**

Mikšíček P. Krušný ráj / herz Gebirge

Internetové zdroje

www.jachymov.krusnehorycz.cz

www.bozi-dar.cz

www.abertamy.eu

www.horni-blatna.cz

www.podzemi.myotis.info